

OKTOBARSKA REVOLUCIJA I SOCIJALISTIČKI — RADNIČKI POKRET

Krajem poznog feudalizma, u Italiji, Engleskoj, Francuskoj itd., počinje snažan procvat sitne robne proizvodnje, javljaju se gradska privreda, zelenaši i trgovački kapital, manufakturne radionice, a u vezi s tim i društvene suprotnosti novoga tipa: između gradova i sela, buržoazije koja se radala i feudalaca, između samih robnih proizvođača. Ukoliko je, s pojavom mašinskog perioda kapitalizma, prvobitna akumulacija postajala sledeći oblik brutalnog imovinskog diferenciranja sitnih robnih proizvođača i nasilnog odvajanja proizvođača od sredstava za proizvodnju, utoliko se brže odvijao proces stvaranja najamnih radnika, na jednoj strani, (pauperizacijom seljaka i zanatlija) i bogaćenja kapitalista, na drugoj strani.

Buržoazija, koja se u borbi protiv feudalizma za političku vlast oslanjala na ceo treći stalež i slojeve van staleža, sa parolom »bratstvo, sloboda, jednakost«, brzo je okrenula leđa svojim saveznicima dočepavši se političke vlasti. Nadalje su je interesovali samo profiti i sveto pravo privatne svojine.

Radnička klasa, kao druga osnovna klasa kapitalizma (pored buržoazije), od samog svog nastanka osetila je sve teškoće i poniženja eksploatisane klase. Proletarizacija masa obuhvatala je ogromne slojeve seljaštva, zanatlija i neposrednih proizvođača iz gradova, ne uključujući žene i decu. U borbi za golu egzistenciju radnička sirotinja je u prvom periodu kapitalizma imala da radi i po 18 časova za bednu najamninu.

Prirodno je da se u radničkoj klasi »po sebi« radalo osećanje revolta i želje za poboljšanjem uslova života i rada. Klasno nesvesno i stihijno, položaj radničke klase je stvarao buntovničku psihologiju, koja nije bila daleko od površnih posmatranja svoga stanja i njegovih uzroka. Zato je i moglo da se desi da su u početku radnici, pojedinačno ili grupno, težili fizičkom obračunu sa nadzornicima i vlasnicima preduzeća, kao i uništavanju mašina, misleći da su pojedinci, gazde i uvođenje mašina glavni krivci za iscrpljujući rad ili čak ostajanje bez posla. Još nezrela i neorganizovana radnička klasa nije mogla da uvidi svu zakonitost i suštinu produkcionih odnosa kapitalističkog sistema. Pa ipak, to je već bio početak radničkog pokreta za poboljšanje života eksploatisane mase. Zato se, u širem smislu reči, radnički pokret povezuje sa samim nastankom radničke klase u kapitalizmu.

U užem smislu reči, radnički pokret jeste organizovana ekonomska, politička i idejna akcija proletarijata kao klase »za sebe«. Čim je radnička klasa došla do saznanja da samo udruženim snagama može da utiče na poboljšanje uslova svoga života, čim je bila u stanju da iza perifernih manifestacija otkriva i pojedine socijalne uzroke, postala je klasa čija društvena uloga biva usmeravana i organizovana. Doduše, prve organizovane akcije proletarijata sadrže, pre svega, ekonomske zahteve pa su ekonomske radničke organizacije i prvi oblici radničkih udruženja. Vreme je, međutim, pokazalo da se ni ekonomsko poboljšanje života radničke klase ne može izvršiti sve dok je buržoazija apsolutni gospodar države i političke vlasti. Zato se već *čartičtičkim* pokretom u Engleskoj (1837—1850) jasno ističu pored ekonomskih i politički zahtevi izraženi u tzv. »Narodnoj povelji« (»People's Charter«), koja je u tri maha podnošena engleskom parlamentu sa potpisom preko tri miliona radnika. Borba za politička prava i političku vlast postaje sve više osnovno strateško pitanje radničkog pokreta, naročito u borbi koja je bila usmerena ka stvaranju socijalističkog društva, — socijalnoj revoluciji, koja će obezbediti uslove ekonomske i političke ravnopravnosti radnih ljudi. I zato, kada su počev od sredine XIX veka počele da se stvaraju i prve političke organizacije radničke klase, Marks je pisao: »Organizovanje proletarijata u političku partiju potrebno je radi toga da bi se obezbedila pobeda socijalne revolucije i njen krajnji cilj — uništenje klase«.

Socijalistički radnički pokret i socijalističke radničke partije imale su za cilj socijalistički preobražaj društva. Radi postizanja toga cilja bilo je neophodno idejno-politički opremiti radničku klasu, omasoviti organizaciju i formulisati politički program akcije. Treba reći, da je u tome bilo i lutanja koja su išla od pseudorevolucionarnog terorizma do socijalističkog utopizma.

Tek sa pojavom Marksovog »Saveza komunista« (1847.), »Komunističkog manifesta« (1847.), i Internacionale (1864.) — sa pojavom marksizma, rađa se naučni, revolucionarni, socijalistički, klasni radnički pokret. Marksovo učenje je koncepcija koja obuhvata i naučni socijalizam, učenje o socijalističkom preobražaju društva koje otkriva bitne zakonitosti kretanja društva. Marksovo shvatanje socijalizma i socijalističkog radničkog pokreta razlikuje se od svih dotadašnjih socijalističkih teorija u tome što se, po njemu, socijalistički preobražaj društva ne izvodi iz ideja i razuma, već su njegovi uslovi sadržani u protivrečnosti kapitalističkog sistema. Mogućnosti nastanka socijalističkog društva sadržane su u društvenom biću kapitalizma, u stanju njegovih proizvodnih snaga i nužnosti izmene produkcionih odnosa, u rastu i jačanju uticaja radničke klase i njene političke partije i ideologije, u masovnosti i naučnoj zasnovanosti radničkog socijalističkog pokreta.

Oni, radnička klasa i njena partija — radnički socijalistički pokret, mogu uspešno voditi borbu za socijalizam samo ako polaze od naučne analize realnih društvenih uslova, jer će samo tada i ta klasa, i njena partija, i čitav radnički pokret biti glavni pokretači i akteri socijalističke revolucije.

Jedna od tih partija radničke klase, koja je dosledno principima naučnog socijalizma stajala na čelu socijalističkog radničkog pokreta u Rusiji; bila je Boljševička partija, organizovana i rukovođena Lenjinom. Iako je Rusija početkom ovoga veka bila još zaostala agrarna i polufeudalna zemlja u odnosu na zapadni kapitalizam i njegove političke institucije, zahvaljujući jednoj dosledno markističkoj orijentaciji u idejnim i praktičnim akcijama, radnički socialistički-lenjinistički pokret u Rusiji je uspeo pre svih da iskoristi objektivne okolnosti što ih je pružao postojeći društveni sistem, da ih znalački razume i da pronađe adekvatne metode borbe koje su dovele do političke pobeде proletarijata i stvaranja osnovnih pretpostavki za neposrednu izgradnju socijalističkog društva.

Velika oktobarska revolucija 1917. godine u Rusiji prvi je primer da radnički socijalistički pokret bude krunisan uspehom i, posle Pariške komune, još jedan ubedljiv dokaz da je na radničkoj klasi zadatak uništenja svakog klasnog društva.

Oktobarska socijalistička revolucija, međutim, predstavlja u isto vreme početak nove etape u razvoju socijalističkog radničkog pokreta. To se pitanje, opet, može posmatrati iz dva ugla: iz ugla razmatranja uticaja Oktobarske revolucije na dalji razvoj radničkog pokreta, njegovog političkog programa i ideologije u okvirima nastalog Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika, kao i iz ugla proučavanja njenog internacionalnog značaja, odn. uticaja na konstelaciju i razvoj međunarodnog radničkog socijalističkog pokreta.

Što se tiče radničkog pokreta u SSSR, posle pobeде velike oktobarske revolucije, treba reći da se on sve više transponuje u pokret ravnopravnih radnih masa za stvaranje bolje budućnosti i izgradnje komunističkog društva. Socijalistička revolucija oktobra (novembra) 1917. godine pokazala je da socijalistički pokret proletarijata nije sam cilj, već da mu je cilj stvaranje društva u kome se tekovine pokreta i revolucije pretvaraju u akciju čitavog društva. Radnička klasa postaje stožer i najveći pobornik izgradnje socijalizma ukidajući sebe kao klasu i razvijajući društvo-asocijaciju slobodnih proizvođača. Njena ideologija postaje sistem pogleda na svet trudbenika utoliko više ukoliko je i dalje dosledno revolucionarna, naučno-socijalistička svest, a to znači svest koja je negacija sebe kao ideologije i koja se nadalje razvija kao progresivno mišljenje (svest i savest) progresivnog socijalističkog društva.

Pobedom oktobarske revolucije otvorena je nova faza i u političkoj organizaciji i u programu radničkog pokreta prve socijalističke zemlje. Radnička, komunistička partija SSSR javlja se kao partija pred kojom je dvostruki zadatak: da, kao revolucionarna politička organizacija, bude avangarda razvijanja socijalističkih društvenih odnosa u uslovima diktature proletarijata; i da, u isto vreme, izvrši sopstvenu socijalizaciju, prerastajući iz partije radničke klase u partiju čija je sudbina sopstveno odumiranje za račun opštedruštvenog idejno-političkog jedinstva akcije i misli.

Dolaskom na vlast, partija proletarijata u SSSR postaje politička, idejno-vaspitna snaga koja razvija demokratsko i socijalističko mišljenje i praksu; ukazuje na bliže i dalje uslove izgradnje socijalističkog

(komunističkog) društva; usmerava državnu aktivnost ka tim ciljevima i teži da između proletherske države, društvenih organizacija, organa, pojedinaca i grupa, kako onih koje kreiraju i odlučuju o političkim smernicama, tako i onih koje u praksi vrše realizaciju — ostvari idejno jedinstvo, koherentnost i neantagonistički karakter delovanja.

Partija je posebno imala zadatak da u periodu izgradnje socijalizma, u zemlji kakva je bila Rusija, bude na čelu svih tumačenja i akcija uperenih protiv unutrašnje reakcije, birokratizma i drugih opasnosti koje nisu bile iskorenjene samom pobedom revolucije, od 25. oktobra (7. novembra) 1917. godine. Radnička klasa i partija boljševika, njihovo rukovodstvo, ušli su u jednu fazu kada se moralo mnogo elastičnije, znalačkije i samokritičnije odnositi prema postojećim problemima i zadacima socijalističkog društva. »Komunisti su postali birokrati — pisao je Lenjin 1922. g. Ako nas nešto upropasti upropastiće nas to«. Jer, govorio je iste godine: »Glavno, što nam nedostaje, — to je kulturnost. Ne znamo upravljati. Ilustriranje ovoga molim primezima. Ekonomski i politički NEP nam posve osigurava mogućnost izgradnje fundamenta socijalističke ekonomike. Stvar je 'samo' u kulturnim snagama proletarijata i njegove avangarde«.

(O onom što je naša revolucija neotuđivo izborila i onom što još nije dovršila«).

Posle Lenjinove smrti pod rukovodstvom Staljina i pod njegovom kontrolom formiranog partijskog i državnog aparata, javile su se mnoge deformacije u radničkom pokretu, a naročito u partijsko-političkoj organizaciji tog pokreta. Umesto dalje dezalijenacije političkog života, debirokratizacije, humanizacije i razvijanja principa po kome je »sloboda pojedinca uslov slobode za sve«, sve više se ispoljava tendencija da se principi pokreta i partije u vreme revolucije i neposredno posle njene oružane faze preobrase u principe diktature nad proletarijatom od strane Staljina lično i njegovih saradnika u pojedinim periodima. Duh oktobarske revolucije nije mogao, međutim, da bude slomljen poznatim Staljinovim »čistkama«, pa je SSSR doživeo renesansu oktobarskih i lenjinskih principa radničkog socijalističkog pokreta, izgradnje socijalističkog društva uopšte i, posebno, delovanja partije komunista.

Što se tiče značaja velike oktobarske socijalističke revolucije za međunarodni radnički pokret i razvoj socijalizma kao svetskog procesa, on je bio, zaista, ogroman i neposredan za veliki broj zemalja u kojima se rađao organizovan radnički i socijalistički pokret. Najpre-sudniji uticaj izvršila je oktobarska revolucija sa Boljševičkom partijom i Lenjinom na razvijanje klasno-svesnog i revolucionarnog karaktera nacionalnih radničkih socijalističkih pokreta. Primer oktobarske revolucije izazvao je pojavu komunističke orijentacije u mnogim socijalističkim partijama¹, a u nekim zemljama došlo je i do pokušaja uspostavljanja diktature proletarijata, kao što je slučaj u Nemačkoj 1918/1919, u Bavarskoj i Mađarskoj 1919. godine. Oktobarska revolucija je učinila da u radničkom socijalističkom pokretu počne oštra diferencijacija između socijal-patriota, oportunističkih, reformista, pseudo-revolucionara i anarhista, s jedne, i marksističko-lenjinističke orijentacije naučnog komunizma, s druge strane. Taj sukob je i danas akti-

van; i on će biti pristuan sve dotle dok postoje socijalne i idejne pretpostavke koje rađaju trockizam, maiozam i sl.

Stvaranjem prve socijalističke države otpočelo je intenzivno razvijanje socijalizma kao svetskog procesa: pre svega, zbog toga što je svet sve više ulazio u odnose nužnog sopstvenog prevazilaženja, a zatim i zbog sve veće organizovanosti radničke klase i komunističke orijentacije u radničkom pokretu.

Na inicijativu Lenjina, koja datira još od pre revolucije, a naročito zahvaljujući odjeku same revolucije, 4. marta 1919. god. stvorena je Treća komunistička internacionala uz saglasnost velikog broja revolucionarnih struja u socijalističkom radničkom pokretu. Još 1914. godine, u svom članku »Rat i ruska revolucija«, Lenjin je istakao ideju osnivanja komunističke internacionale i ta je ideja izložena kao predlog januara 1918. godine na savetovanju predstavnika revolucionarnih krila socijalističkih partija Amerike i Evrope. Sa osnivačkog kongresa u Moskvi (2—6. III 1919.) proleterima svih zemalja upućeni su Manifest i Memorandum u kojima se radnici širom sveta obaveštavaju o ciljevima novoosnovane Internacionalne i pozivaju na odbranu tekovina oktobarske revolucije, sovjetskog društva i diktature proletarijata od buržoaskih intervencionista.

Pod rukovodstvom ove Internacionalne stvorene su i radile i druge međunarodne organizacije, kao što su bile: Crvena sindikalna organizacija (Profiterna), Komunistička omladinska internacionala (KOI), Međunarodni sekretarijat žena komunistkinja, Međunarodna radnička pomoć i dr.

»Svetsko istorijski značaj III komunističke internacionalne — pisao je Lenjin — sastoji se u tome što je ona počela da pretvara u život najveću Marksovu parolu, parolu koja je izvela bilans iz vekovnog razvitka socijalizma i radničkog pokreta, parolu koja je izražena pojmom: diktatura proletarijata«.

U jugoslovenskom radničkom pokretu, neposredno pod uticajem velike oktobarske socijalističke revolucije, razvijao se revolucionarni klasni pokret i komunistička partijska orijentacija. Radnici jugoslovenskih zemalja dočekali su sa ogromnim simpatijama revoluciju u Rusiji i dali joj svesrdnu podršku, zajedno sa onih četrdesetak hiljada Jugoslovena koji su se aktivno borili u redovima Crvene garde i Crvene armije za pobedu revolucije.

Revolucionarni duh koji se rađao u proleterskim masama jugoslovenskih zemalja pod uticajem Oktobra, samo je potencirao i usmeravao razrešavanje ogromnih klasnih, nacionalnih, privrednih i drugih protivrečnosti u državi koja se formirala na nedemokratski način. To revolucionarno raspoloženje ispoljavalo se u štrajkovima i tarifnim pokretima, u protestnim zborovima i manifestacijama. Najveći značaj su imali generalni štrajkovi koji su vođeni za opšte zahteve radničke klase i drugih siromašnih slojeva. Takvi su bili, na primer, generalni štrajk u Trbovlju i Hrastniku i štrajk u Splitu, decembra 1918. godine; petočasovni štrajk februara 1919. godine u mnogim mestima Bosne i Hercegovine; generalni štrajk beogradskih radnika februara 1920. godine i mnogi drugi.

Treba reći da su takvom raspoloženju i akcijama umnogome doprinosili oni Jugosloveni koji su se vraćali iz Rusije, u kojoj su kao bivši zarobljenici iz austrougarske vojske i aktivni, zatim, učesnici revolucije bili ovladali revolucionarnom, klasno proleterskom, socijalističkom svešću. Jedna grupa njih formirala je marta 1919. godine ilegalnu organizaciju »Jugoslovenski komunistički revolucionarni savez pelagićevaca«, koji je preuzeo i zadatak organizovanja jedinica Crvene garde i, uopšte, pripremu proleterske revolucije.

Od 20—30 aprila održan je u Beogradu Kongres ujedinjenja socijaldemokratskih partija i stvorena je Socijalistička radnička partija Jugoslavije (komunista), koja je odmah pristupila Trećoj, Komunističkoj internacionali u čijem su izvršnom komitetu i drugim telima bili rukovodeći jugoslovenski komunisti, kao što su Filip Filipović, Đuro Đaković, Josip Broz Tito i dr. U isto vreme održan je i Kongres sindikalnog ujedinjenja, a oktobra 1919. g. stvoren je i Savez komunističke omladine Jugoslavije. Na Drugom kongresu, juna 1920. g., radnička partija je dobila ime Komunistička Partija Jugoslavije, sa programom koji se jasno opredeljivao za revolucionarni put borbe i ostvarenje diktature proletarijata.

Od tada pa nadalje, Komunistička partija i čitav revolucionarni pokret Jugoslavije prolazili su kroz razna iskušenja u borbi za unutrašnju idejnu čistotu i u borbi sa buržoasko-policijskim režimom. Međutim, pobjeda komunista na opštinskim izborima 1920. g. u mnogim mestima Jugoslavije i izbor komunističkih poslanika iste godine, revolucionarno organizovanje i borba radničke klase Jugoslavije i nježno sve veće klasno osveščivanje — nisu mogli biti uništeni Obznanom, Zakonom o zaštiti države i Aleksandrovom diktaturom. Hapšenje, proganjanje i ubijanje komunista samo su ih učvrstili u ideji da je sloboda čoveka, njegovog rada i života moguća jedino stvaranjem proleterske, socijalističke države. I zato je u narodnoj, socijalističkoj revoluciji od 1941. godine radnički pokret Jugoslavije nastavljen sa onim nadahnućem koje mu je uvek ulevala velika oktobarska socijalistička revolucija 1917. godine u Rusiji.

dr Petar Kozić
docent Pravno-ekonomskog
fakulteta u Nišu

SUMMARY

Socialist workers' movement and socialist workers' parties had as their goal socialist transformation of society. With Marx's teaching-marxism, there was born scientific, revolutionary, socialist, class workers' movement. Marx's conception of socialism and socialist workers' movement differs from all

¹ U godinama neposredno posle oktobarske revolucije nicali su u svetu novoformirane komunističke partije. Tako je KP Švajcarske osnovana 1919. godine, KP Nemačke 1918. godine, KP Amerike 1919., KP Jugoslavije 1919., KP Italije 1921. itd.

previous socialist theories because, as to Marx, socialist transformation of society is not derived in ideas and reason, but its conditions are contained in the contradictions of the capitalist system.

Party of the working class which faithfully to the principles of scientific socialism stood at the head of the socialist movement in Russia and October Revolution of 1917. was Bolshevik party, organized and led by Lenin.

October Revolution represents new stage in development of socialist workers' movement. This can be marked upon the influence of October Revolution upon further development of workers' movement, its political program and ideology in the USSR, and its influence upon the constellation and development of international workers' socialist movement.

After the victory of the Great Revolution of October workers' movement in the USSR more and more becomes the movement of equal people for the realization of better future and communist society. Workers', communist party of the USSR develops socialist social relations under the conditions of the dictatorship of the proletariat and realizes its own socialization-withering away in the name of political unity in actions and thought.

As to the importance of the Great October Revolution for international workers' movement and development of socialism as a world process, this importance is mostly manifested through the revolutionary character of the national workers' movement. The October Revolution example caused phenomena of communist orientation in many social-democracy parties as well as the establishment of the Third World International.

In Yugoslavia workers' movement under the influence of October Revolution also developed revolutionary class movement and communist orientation of its party.

